

[facsimile publication]

[in: R.P. Welsh and J.M. Joosten. *Two Mondrian Sketchbooks*, Amsterdam 1969: 51-71]

[p.2(1)]

moderne machines /
(baggermolens etc.) //

Bach intuïtief – /
moderne kunst meer /
met bewustzijn. //

Van Rees /
Fleury en Bière /
(Seine et Marne) ///

[p.4(17) en 5(18) en 6(19) en 7(20) en 8(21) en 9(22) → Kunst en Realiteit]

[p.10(23) en 11(24) en 12(25) en 13(26) en 14(27) en 15(28) → Kunst]

[Voor de aantekeningen die hier volgen gebruikte Mondriaan het schetsboek in omgekeerde leesrichting.]

[p.42(87)]

Het zich losmaken v.h. ras is voor /
den geest. Kunst. een groot gevaar. //

⟨- Kun⟩ 't Is niet de rede, die een /
Kunstwerk doet ontstaan. //

Kleur en factuur representeren /
⟨- genoeg⟩ voldoende de stof voor /
den geestelij. Kunst. ///

[p.41(84)]

Hoewel minder stoffe /
nog zeer vèr van de geest /
af. //

Betrekkelijkheid der /
stof. De oppervlakte /
zegt weinig. //

In deze tijd meer in- /
dringen. //

De oppervlakte ver- /
dwijnt. //
Men nadert de /
kracht. //
Stof minder /
kracht meer. ///

[p.40(83)]

Het zwaartepunt van /
bewustzijn wordt van /
buiten naar binnen /
verplaatst. //
De zaak blijft even /
bestaanbaar, omdat /
het bewustzijn Evolueert. /
Als het bewustzijn zich /
van de oppervlakte af /
went, wordt er in /
schilderk. ook minder /
daarvan afgebeeld. /
Alleen het rapport ///

[p. 39(82)]

met het leven <- moet> /
en de stof moet blijven. /
Dit kan met zeer/
weinig gedaan worden. /
hangt v.d. intuïtie /
v.d. kunstenaar af. //
Van de oppervlakte /
àf, komt men dichter /
bij de innerlijke /
wetten der stof. /
Die ook de wetten /
van de geest zijn. /
Zoo vallen einde- /
lijk deze samen ///

[p. 38(81)]

Een gevolg is dat /
de hoofdzaak /
in de kunst deze /
worden. //
Dat zijn harmonie /
evenwicht /
en. //
Deze worden in /
schilderkunst /
uitgedrukt /
door: ///

[p. 37(80)]

Geest ⟨+ (Kracht)⟩ en stof een /
Eenheid. //
Uit deze Eenheid /
de Scheppingsdrang. /
⟨- De stof, Evolveert /
naar den geest; /
boven⟩ //
We moeten de kun /
stenaar steeds /
in verband /
met de maatsch. Zien /
Kunst en maats. /
is een. ///

[p.36(79)]

Het zintuiglijk /
waarneembaar /
gedeelte v.d. /
geest noemen /
we stof. //
Hiervan kunnen /
we iets uitbeelden. /
Door onze zintuigen, /
van het niet waar- /
neembare kunnen
we niets afbeelden. /
Dus vervalt /
met vervallen van ///

[p. 35(78)]

stof ook afbeelden /
daarvan. //
We komen tot /
afbeelden van /
andere dingen als /
daar zijn de /
wetten die /
de stof bij elkaar /
houdt. //
Dit zijn de /
grootte algemeen- /
heden. //
Die niet veranderen. ///

[p. 34(77)]

Door de oppervl. /
der dingen waren /
die wetten geslui- /
erd. //

Nu komen ze /
puur te /
voorschijn. ///

[p.33(76)]

Beeld men iets zint. /
waarneembaars af, /
zoo zegt me[n] iets /
menschelijks omdat /
men de dingen door /
zich zelf kent. //

Beeld men de /
dingen niet uit, /
zoo blijft er /
plaats voor 't /
Goddelijke. //

De gehechtheid a. d. /
stof maakt 't /
lijden. Geen stof /
geen lijden. ///

[p.32(75)]

Als Kunst Leven /
is, is kunst /
afhankel. van /
de ontwikk. /
en aard /
der maatschappij.

[p.31(74)]

Heeft de moderne /
wetensch. de leer, /
der Theo. bevestigd /
dat stof en kracht /
(geest) een zijn, /
zoo is er geen /
reden om deze te scheiden. //
Waar stof en <kr → geest> /
't leven vormen,
moet met beiden /
gerekend worden, /
niet met een /
van de twee. ///

[p.30(73)]

Rekent men met /
geest alleen, /
zoo ontstaat er /
geen leven, geen /
kunst. //

Met ⟨geest → stof⟩ alleen /
ook niets. //

De eenheid v. /
deze twee /
vormt de /
Schepping. ///

[p.29(70)]

Wat is leven? /
We kunnen dit zien /
als een Evolueerend[e] /
herhaling van /
genieten //
Scheppen. //
Rust. //
vrouwelijk en /
mannelijk begin- /
sel ⟨- tot⟩ komen /
alzo in rust /
tot een Eenheid. ///

[p. 28(69)]

De Leer der Evolu /
nu leert ons /
dan ⟨- aard h⟩ hoe /
den aard dezer /
twee dingen /
verandert. //
⟨- En⟩ ⟨-⟨+ Zij⟩ Geeft ⟨+ zij⟩ ons in /
elke periode /
den ⟨- basis aan⟩ /
aard daarvan /
aan, zoo kunnen /
we kennen den

[p. 27(68)]

aard der komende /

kunst. //

Een wetenschap. /

basis is dus /

mogelijk. ///

[p.24(39)]

Ook zonder te kennen /
wordt de artist door de /
tijdgeest gedrongen /
naar 't abstracte: juist /
in de lijn van de evolutie /
(Picasso) ///

[p.23(38)]

De vorm is het juist, /
waar 't op aan komt. /
't Innerlijke hoofdzaak /
goed, maar 't Innerlijk /
wordt alleen door den vorm /
gekend. ///

[p.22(37)]

Kunst en ornamentiek /
Kunst en Rembrand /
dwalen we nu of /
dwalen /
we /
niet? ///

[p.21(36)]

Een vorm moet van zijn /
tijd zijn om gekend te /
worden: wat men niet /
heeft of is, kent men /
niet. Daarmede is alles /
van vroeger tijd veroor- /
deelt. ///

[p.20(35)]

Gedurende de vele incarnaties /
heen (verlies verplaatst men → is men verplicht) aldoor /
zijne idealen (– tot) te verplaatsen /
(van de materielen tot de abstracten /
toe), tot dat de idealen (als /
zijnde geweest zoovele impulsen /
om te evolueeren) wegvallen /
en niet meer (– als) noodig zijn. Dan /
is de menschelijke evolutie voltooid. ///

[p.19(34)]

Wees dus niet bezorgd Uwe idialen /
te verliezen (d.i. te zien verplaatsen) //

De groote dwalingen omtrent 't begrij- /
pen van 't leven is daarin gelegen, /
dat men alleen 't eene afgescheiden /
leven ziet en niet het heele leven /
(voor alle incarnatien) ///

[p.18(31)]

Alle godsdiensten hebben de zelfde /
oerinhoud: in vorm zijn ze verschil- /
lend alleen. De vorm is de uiterlijke /
representatie ervan: (dit is dus → deze vorm) /
is dus iets onmisbaars voor de uit- /
beelding van de oerprincipen. Door /
den vorm werken de oerprincipen /
in de menscheid. Naarmate /
de menscheid in zekere periode ///

[p.17(30)]

is, zal ook de vorm zijn. Vorm /
is dus afhankelijk van den tijd en /
van de mate van ontwikkeling der /
menschheid. Dit sluit in dat /
de vorm nooit aldoor dezelfde /
kan zijn. Ook niet vorm /
in kunst. (Denk aan verschillende /
tempelvormen). ///

[p.83(144)]

Melle annette Danseuse /
7 Rue Audran /
Paris ///